

SINTAKSA INFINITIVA U HRVATSKOGLAGOLJSKOM PSALTIRU

Lucija TURKALJ, Zagreb

Imenske i glagolske značajke omogućuju infinitivu širok raspon uporaba i rečeničnih uloga: subjektnu, objektnu, neupravnoga govora, apozicijsku, epegezegetičku, priložnu. Sadržajno i jezično zaokružen korpus arhaičnoga crkvenoslavenskoga prijevoda psaltira pruža dobar uvid u strukturno-sintaktička sredstva izražavanja infinitivnih konstrukcija u crkvenoslavenskom jeziku, te mogućnost usporedbe s onima u grčkom predlošku.

Ključne riječi: infinitiv, sintaksa, hrvatskoglagoljski psaltir, hrvatski crkvenoslavenski jezik, grčki jezik

1. UVOD

Nastanak crkvenoslavenskoga prijevoda psaltira veže se za razdoblje moravske misije jer postoje i tekstološke i jezične inačice iz starih latinskih franačkih psaltira. Smatra se da su *Psaltir* preveli sv. Ćiril i Metod između 863. i 869. godine. Od kasnijih promjena u pojedinostima vidljivo je i naknadno prilagođavanje latinskoj *Vulgati* (usp. MACROBERT 1998: 921). Hrvatskoglagoljski prijepisi psaltira, iako iz 14. i 15. stoljeća, tekstološki pripadaju prvoj, arhaičnoj redakciji psaltirskoga teksta, čiji su najstariji sačuvani spomenici iz 11. stoljeća.

Na sintaksu književnoga starocrkvenoslavenskoga i njegovih kasnijih redakcija značajno su utjecali prijevodi grčkih biblijskih tekstova. U korpusu hrvatskoglagoljskoga psaltira primjetljivo je kalkiranje prema grčkomu predlošku, osobito na primjeru priložnih infinitivnih konstrukcija koje bi se u starocrkvenoslavenskom i crkvenoslavenskom mogle izraziti zavisnim rečenicama s veznicima i finitnim oblicima.

Da grčki infinitiv dolazi ponekad i suprotno pravilima slavenske sintakse zamijetio je još Valjavec (usp. VALJAVEC 1889: 31–35), a ondje gdje se

grčki infinitiv prenosi namjernom rečenicom može se raditi o utjecaju latinskoga jezika. Pastrnek je u svom radu (usp. PASTRNEK 1903: 366–391) o prijevodu grčkih članskih konstrukcija u starocrkvenoslavenskom prijevodu psaltira i evanđelistara usporedio i dopunio Valjavčeve primjere, na temelju prijevoda grčkoga namjernoga infinitiva s članom zaključio je da se ni u drugim članskim konstrukcijama ne može računati s utjecajem latinskoga prijevoda.¹ Mjesta na kojima se u starocrkvenoslavenskom psaltirskom prijevodu pojavljuje zavisna namjerna rečenica Mirčev tumači paralelnim razvojem s grčkom *koiné* (usp. MIRČEV 1937: 14); i u tadašnjem grčkom infinitiv se nadomješta analitičkim finitnim oblicima s veznicima. U svojoj studiji o članu u slavenskim jezicima s osobitom pozornošću na starocrkvenoslavenski, J. Kurz (usp. KURZ 1937–1938: 212–340; 1939–1946: 172–288) bavi se pitanjem prijevoda grčkoga infinitiva s članom u starocrkvenoslavenskom jeziku na korpusu evanđelja i psaltira. Psaltirske primjere preuzima iz Pastrnkove studije, provjerene prema novijem Sever'janovljevu izdanju psaltira. Sintaksom infinitiva i načinima njihova prevođenja u starocrkvenoslavenskim kodeksima evanđelja bavi se i L. Pacnerová (usp. PACNEROVÁ 1964: 534–557).

U ovom radu opisat će se oblici, uporabe i rečenične uloge infinitiva u hrvatskom crkvenoslavenskom psaltirskom prijevodu i njihov odnos s grčkim predloškom. Razmotrit ćemo je li odnos simetričan, odnosno je li svaki crkvenoslavenski infinitiv ili infinitivna konstrukcija prijevod sukladne infinitivne konstrukcije grčkoga predloška. Da bismo bolje razumjeli strani utjecaj na taj element crkvenoslavenske sintakse, promotrimo povijesni razvoj i poimanje infinitiva u grčkom jeziku (usp. ROBERTSON 1915: 1052–1056).

2. RAZVOJ INFINITIVA U GRČKOM JEZIKU

A. T. Robertson smatrao je razvoj grčkoga infinitiva od klasičnoga do helenističkoga grčkoga jezika jednom od »najzanimljivijih priča u povijesti jezika« (ROBERTSON 1915: 1056). Izvorno je infinitiv bio glagolska imenica, koja je s vremenom nestala, ostavivši za sobom ukočeni padež (većinom dativ svrhe). Odatle mu u rečenici funkcija priložne oznake svrhe iz koje se razvila i funkcija akuzativnoga objekta (usp. DUKAT 2003:

¹ Usp. KURZ 1937–1938: 290; PASTRNEK 1903: 366–375, 383–385.

301). Nekoć je nazivan glagolskim načinom, a danas se ubraja u kategorije glagolskih oblika.² S vremenom je infinitiv zadobivao značenje vremena i stanja te sve više glagolskih uloga (usp. TURNER 1963: 134 [podnaslov: *S ulogom dativa*]). S razvojem glagolskih značajki razvijao se i član. U klasičnom razdoblju s predmetnutim članom u srednjem rodu poprima ulogu subjekta i objekta i time punu snagu imenica, što je služilo očuvanju ravnoteže imeničke i glagolske snage. S članom ili bez njega, infinitiv ima i imensku i glagolsku narav.³ Prema nekim autorima član nadoknađuje padežni završetak ili pokazuje ulogu infinitiva svojstvenu određenomu padežu (usp. DANA; MANTEY 1957: 213; TURNER 1963: 140), dok drugi naglašavaju strukturnu važnost člana.⁴ Kao sintetički oblik infinitiv nije bio toliko popularan u govornom kao u književnom stilu jer mu je nedostajalo jasnoće i naglaska. Nestajati je međutim počeo tek u *koinéu*. Helenistička uporaba infinitiva, uspoređena s onom u klasičnom grčkome, ponešto je izmijenjena. U nekim slučajevima infinitiv se upotrebljava češće nego u klasičnom grčkome, a u drugima rjeđe, kao u slučaju akuzativa s infinitivom, ustupajući mjesto zavisnim rečenicama s veznicima *ὅτι* i *ὅτι* (usp. VOTAW 1896: 9; ROBERTSON 1915: 1056). U svom razvijenom stanju ima prospektivnu, namjernu i deklarativnu ulogu, te ulogu subjekta ili objekta. Tendencija suprotna potiskivanju infinitiva iskazuje se u *koinéu* povećanom uporabom infinitiva: a) iza glagola kretanja sa značenjem klasičnoga participa futura, te b) s članom, značajno proširenom uporabom na koju je barem dijelom utjecala uporaba infinitiva s prijedlozima u hebrejskom biblijskom jeziku. Posebno je česta uporaba člana *τοῦ* s infinitivom u namjernom i posljedičnom značenju (usp. ZERWICK 1963: 132), a pod utjecajem hebrejskoga

² Stoički gramatičari nazivali su infinitiv *ἀπαρέμφατον ῥήμα*, *ἀπαρέμφατος ἑγκλισις* ('nelična riječ', 'neličan način'). Grčki gramatičar 2. stoljeća Apolonije Diskol naziva ga petim načinom. Neki rimski gramatičari uzeli su termin *infinitivus* u značenju 'perfectus' (savršen).

³ Robertson smatra da tradicionalna podjela infinitiva na članske i beščlanske uporabe predstavlja uporabe infinitiva u njegovim imenskim vidovima, a ne obuhvaćajući njegovu glagolsku stranu te da članski infinitiv nije »imeničkiji« od beščlanskoga (usp. ROBERTSON 1915: 1058).

⁴ Prema Burku (usp. BURK 2004: 2–5, 54 [chart], 55–85), član s infinitivom različit je od člana s drugim vrstama riječi. S drugim vrstama riječi član kodira ideje kao što su određenost, poimeničenje i anafora. S infinitivom član je funkcijsko obilježje koje označava gramatičko-strukturni odnos koji ne mora inače biti očit.

infinitiva konstruktnoga, posebno u *Septuaginti*, a do neke mjere i u *Novom zavjetu*. Članski infinitiv često se upravlja prijedlogom, a gotovo je svaka uporaba prijedloznoga članskog infinitiva *priložna* (usp. SEDLACEK 2006). Infinitiv nikad nije imao prevlast nad ikojom drugom konstrukcijom, osim kao dopuna glagolima poput βούλωμαι, θέλω ('želim', 'hoću') i dr. što je vjerojatno povezano s izvornom uporabom infinitiva s glagolima i idejom dativnoga padeža. U takvoj se ulozi infinitiv mogao djelomično odupirati potpunomu ukinuću. U kasnijem razdoblju infinitiva uglavnom više nema, osim s pomoćnim glagolima.

3. SEMANTIČKE KATEGORIJE INFINITIVA

Semantički raspon crkvenoslavenskoga i grčkoga infinitiva u korpusu psaltira obuhvaća glagolske i imenske infinitive unutar kojih se razlikuju nezavisni od zavisnih. Infinitiv ima udjela i u imenskom i u glagolskom identitetu. Kada preteže glagolski identitet, uobičajeno je zavisan, tj. po prirodi *priložan*. Infinitiv / infinitivna skupina nešto tvrdi o glavnom glagolu, imajući najčešće ulogu priložne skupine koja modificira ili razjašnjava tvrdnju glavnoga glagola. U suprotnome, kada preteže imenski identitet, može biti zavisan – *pridjevski* ili nezavisan – *imenički*. Kod imenskoga, infinitiv / infinitivna skupina upotrebljava se umjesto imenice (usp. WALLACE 1996: 590 [prema BROOKS; WINBERY 1979: 133]).

U sljedećem dijelu na potvrdama iz hrvatskoglagoljskoga psaltira razmotrit ćemo vrste semantičkih kategorija infinitiva: 1) *priložne* i 2) *imeničke i pridjevske infinitive*, uspoređujući ih s istovrsnim elementima u grčkom predlošku.⁵ Ukupan broj infinitiva u hrvatskoglagoljskim psaltirima je 154. Razlike su između hrvatskoglagoljskih spomenika i kanonskoga *Sinajskog*

⁵ Crkvenoslavenske varijante iz psaltira uzimane su iz *Frašćićeva psaltira* (HAMM 1967. = *Psalterium Vindobonense: Der kommentierte glagolitische Psalter der Österreichischen Nationalbibliothek*), te iz *Lobkovicova i Pariškoga psaltira* (VAJS 1916. = *Psalterium palaeoslovenicum croatico-glagoliticum*). Uz crkvenoslavenske dane su i varijante iz kanonskoga *Sinajskoga psaltira* (SEVER'JANOV 1922. [²1954.] = *Sinajskaja psaltyr'. Glagoličeskij pamjatnik XI veka*). Grčke pak paralele s varijantnim čitanjima iz svih grčkih recenzija uzete su prema izdanju Septuagintinih psalama A. RAHLFSA (1931. = *Septuaginta Vetus Testamentum graecum. Psalmi cum Odis*). Radi veće značenjske jasnoće dane su i latinske paralele, prema izdanju Vg 1953. = *Biblia sacra iuxta latinam vulgatam versionem ad codicum fidem iussu Pii pp. XII. Liber psalmorum ex recensione sancti Hieronymi*.

psaltira malobrojne i bit će spomenute u daljnjem tekstu.

3.1. Priložne uporabe (priložni infinitivi)

Grčki infinitiv katkad je sačuvan i protivno pravilima slavenske sintakse, dok je u latinskom tekstu rečenica s *ut*, najčešće u namjernom značenju (usp. VALJAVEC 1889: 31–35):

- (1) iskusiše boga v srcih svojih *vsprošiti* brašna dušamъ svoimъ PsFr
 Par *vprošiti* Lob (*vъsprošiti* Sin);
 ἔξεπίρασαν τὸν θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τοῦ αἰτῆσαι
 βρώματα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν;
 tentaverunt deum in cordibus suis ut peterent escas animabus suis —
 Ps 77: 18.

U takvim je slučajevima riječ o priložnim uporabama infinitiva: a) *namjere*, b) *posljedice*, c) *vremena* ili d) *dopune* koje prevode grčki infinitiv, sam ili s članom. U grčkom izvorniku infinitiv s članom dolazi katkad s prijedlozima, u onom padežu u kojem bi bila i imenica uz pojedini prijedlog.⁶ Infinitiv bez člana može stajati s veznicima ὥστε i ὡς ('tako da', 'tako').

3.1.1. *Infinitiv namjere*

Infinitiv se upotrebljava za iskazivanje namjere ili cilja radnje ili stanja upravnoga glagola. To je jedna od najčešćih uporaba infinitiva. Katkada ju je moguće zamijeniti posljedičnom surečenicom. Međutim, u namjernoj rečenici posljedica je tek anticipirana i namjeravana i naglasak nije na njoj, nego na namjeri (usp. WALLACE 1996: 590, 592; DUKAT 2003: 304–306). Iako je uporaba infinitiva za izražavanje namjere uobičajena u svim razdobljima grčkoga jezika, ima je mnogo više u *Septuaginti* i *Novom zavjetu*,⁷ nego u klasičnom grčkom. Grčki predložak crkvenoslavenskoga prijevoda psaltira ima dva strukturna uzorka infinitiva: infinitiv s članom u genitivu i (rjeđi) infinitiv bez člana.⁸

⁶ J. H. Moulton smatrao je uporabu člana s infinitivom u grčkom najkarakterističnijom značajkom infinitiva (usp. MOULTON 1908: 213).

⁷ U klasičnom grčkom genitiv infinitiva s članom može stajati u većini genitivnih konstrukcija (npr. u adnominalnom genitivu, genitivu iza komparativa, genitivu iza glagola i pridjeva, katkada u onom genitiva uzroka ili motiva). Usp. GOODWIN 1890: 197.

⁸ Usp. CONYBEARE 1905 (2004): 58–59 (grčki infinitiv s članom u genitivu); 73 (grčki jednostavni infinitiv). — Grčki infinitiv s prijedlogom εἰς 'u' i s članom u akuzativu u

Katkada je crkvenoslavenski infinitiv prijevod grčkoga jednostavnoga infinitiva:

- (2) se oči gospodni na boečee se ego na up'vajučee na milost' ego *izbaviti* ot smr'ti duše iħb i *prepitati* e v' gladъ PsFr *izb(a)viti ... prepitēti* Par *izbavit' ... prepiteet' Lob (izbaviti ... prēpitēti Sin)*;

ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτὸν τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐτῶν καὶ διαθρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῶ;

ecce oculi Domini super metuentes eum qui sperant super misericordia eius ut eruat a morte animas eorum et alat eos in fame — Ps 32:18–19.

No, češće se infinitiv namjere pojavljuje kao prijevod grčkoga τοῦ (μή) + infinitiv:⁹

- (3) a. egda približet' se na me zlobojučei *snēs'ti* pl'ti moih' PsFr *sñēsti* Lob Par (*o sñēsti Sin*);

ἐν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου; dum adpropiant super me nocentes ut edant carnes meas qui tribulant me et inimici mei ipsi infirmati sunt et ceciderunt — Ps 26:2;

b. udr'ži êzikъ svoi ot' zla, i ustni svoi ne *gl(agol)ati* lasti PsLob Par *deest Fr (ne gl(agol)ati Sin)*;

παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη σου τοῦ μή λαλῆσαι δόλον;

prohibe linguam tuam a malo et labia tua *ne loquantur* dolum — Ps 33:14.

U sljedećem primjeru u latinskoj akuzativnoj sintagmi dolazi gerundiv dobiven od gerunda:¹⁰

- (4) vz'raduet' se êko ispolin' *teĉi* put' PsFr Lob Par (*tešti Sin*);

ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδὸν αὐτοῦ;

exultavit ut gigans ad currendam viam suam — Ps 18:6;

ili infinitiv uz koji vjerojatno radi veće jasnoće stoji dativ kao prijevod grč-

našem prijevodu prevodi se zavisnom rečenicom s veznikom *da* i prezentom te prijedložnim izrazom tvorenim od *vb*, *na* i imenice u akuzativu.

⁹ O infinitivu namjere u starockvenoslavenskom psaltiru usp. KURZ 1937–1938: 292–297, PASTRNEK 1903: 370–375, 383–384.

¹⁰ Ostali primjeri: Ps 58:6, 87. tit (87:1), 102:18, 102:20, 105:5 (bis), 118:5, 118:62, 118:112, 121:4.

koga τῷ + infinitiv (u grčkom predlošku nema dativa, kao ni u PsFr):

- (5) t(a)k(o) v' s(vetêem') êv(i)h se t(e)bê v(i)d(ê)t(i) silu tv(oju) i sl(a)-v(u) tvoju PsFr *vidêti* mi Lob Par (*vidêti* Sin)

οὕτως ἐν τῷ ἀγίῳ ὠφθην σοι τοῦ ἰδεῖν τὴν δύναμίν σου καὶ τὴν δόξαν σου;

sic in sancto apparui tibi ut viderem virtutem tuam et gloriam tuam
— Ps 62:3.

Osim infinitiva, u crkvenoslavenskom prijevodu moguća su i druga sinonimna jezična sredstva: zavisna rečenica uvedena veznikom *da*, supin i prijedložni izraz s prijedlozima *na*, *vъ* i s akuzativom.¹¹

3.1.2. Infinitiv posljedice

Infinitiv posljedice izražava ishod upravnoga glagola. Dok infinitiv namjere stavlja naglasak na namjeru, infinitiv posljedice naglašava učinak radnje. Za *stvarnu* posljedicu kaže se u kontekstu da se dogodila. *Prirodna* posljedica je ona za koju se prepostavlja da se događa nakon kontekstualiziranoga vremena. Infinitiv prirodne posljedice teško je razlikovati od namjernoga infinitiva (usp. WALLACE 1996: 592–593).

Najčešća je konstrukcija posljedičnoga infinitiva *êko* (*ne*) + infinitiv za grčki ὥστε (μῆ) + infinitiv:

- (6) a. ne r(e)vnui *êk(o) l(u)kavnovati* PsFr Par *ljukavnovati* Lob (*êko lqkavnovati* Sin);

μῆ παραζήλου ὥστε πονηρεύεσθαι;

noli aemulari ut maligneris — Ps 36:8;

- b. is'kon'čajut' se gr(ê)šn(i)ci ot z(eml)e i b(e)z(a)k(o)n'n(i)ci *êk(o) ne biti im'* PsFr, *êko ne byti imъ* Sin;

¹¹ Primjeri: a) zavisne namjerne rečenice (Ps 9:30; U primjeru Ps 101:22 u starocrkvenoslavenskom Sin dolazi infinitiv: *vъzvêstiti*, dok je u hrvatskocrkvenoslavenskim tekstovima finitni oblik i to: imperativ u PsFr *vzvêstite*, a zavisna namjerna (?) rečenica s veznikom *da*: *da vzevstit se* Lob *da v'zvestit' se* Par), b) supina (Ps 58:16; U starocrkvenoslavenskom tekstu Sin osim u Ps 58:16 supin dolazi na još tri mjesta: Ps 40:7 *vidêrb* i Ps 95:12 *suditrъ*, dok je u hrvatskocrkvenoslavenskim tekstovima infinitiv, u Ps 40:7 *vidêti* Fr Par, *videti* Lob, u Ps 95:13 *suditi* Fra Lob Par) i u Ps 110:6 *vъzvêstitъ*. Na tom mjestu supin od hrvatskoglagoljskih psaltira imaju i Lob i Par: *vzvêstit'*, a jedino Fr ima infinitiv: *vz'vêstiti*. U Ps 67:13 samo PsPar ima *razdêlitrъ* dok ostali imaju infinitiv. U Ps 101:22 PsSin ima infinitiv *vъzvêstiti* dok hrvatskoglagoljski imaju finitne oblike: *vzvêstite* PsFr, *da vzevstit se* Lob *da v'zvestit' se* Par. c) prijedložnih izraza s prijedlozima *na*, *vъ* (Ps 39:14, Ps 69:2).

ἐκλίποισαν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἄνομοι ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς;

deficiant peccatores a terra et iniqui ita ut non sint, — Ps 103:35.

Ovo bi mogao biti primjer implikacijskoga infinitiva jer posljedica nije kronološki susljedna radnji izraženoj predikatom, nego je implikacija izvedena iz nje. Riječ je o prirodnoj posljedici.¹² Osim infinitiva, u crkvenoslavenskom prijevodu moguće je i prijevod zavisnom rečenicom uvedenom veznikom *da*.¹³

3.1.3. Infinitiv vremena

U crkvenoslavenskom jeziku vremenskom infinitivnom konstrukcijom moguće je izraziti istovremeni odnos s radnjom upravnoga finitnoga glagola, pri čemu se izražavaju okolnosti te druge radnje i vremenska bliskost dvaju događaja. Crkvenoslavenska konstrukcija sastoji se od priloga *vnegda*, *egda* i infinitiva za istovremenost, prevodeći grčku infinitivnu prijedložnu skupinu ἐν ('u') s članom u dativu (τῷ) s infinitivom (usp. RIBAROVÁ 2005: 165–170; WALLACE 1996: 595; BLASS-DEBRUNNER 1921: 226, 228–229):¹⁴

(7) a. êko aće ne gospođь bi bil' v nasъ *vnegda v'stati* člověkom' na ni
PsFr Par *vnēgda vstati* Lob (*vъnegda vъstati* Sin);

εἰ μὴ ὅτι κύριος ἦν ἐν ἡμῖν ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς;

nisi quia Dominus erat in nobis cum exurgerent in nos homines —
Ps 123:2;

b. êko da opravdiši se v sloveseh' svoih' . i prepriši' *egda suditi se*
PsFr *v'negda suditi ti* (sic!) *se* Par *om. ti* Lob (*vъnegъda osuditi sje*
Sin)

¹² Wallace daje primjere Rim 1:20 i 1Kor 13:2 iz *Novoga zavjeta* (usp. WALLACE 1996: 594).

¹³ Npr. u Ps 105:47, kao prijevod grčkoga infinitiva s članom u genitivu.

¹⁴ U podlozi grčke fraze hebrejska je prijedložna konstrukcija sastavljena od prijedloga *beth* ('u') s infinitivom konstruktivnim. Osim vremenskoga značenja, grčka konstrukcija ἐν τῷ s infinitivom može imati i značenja sredstva i uzroka. U psaltiru na tim mjestima nema istovrsnih potvrda. Dvije potvrde za uzročnu uporabu: Ps 104:12 dolazi uzročna rečenica s veznikom *zane*, a u Ps 41:10 prijedložni izraz s *ot*. O grčkoj konstrukciji ἐν τῷ s infinitivom u značenjima uzroka i sredstva usp. ROBERTSON 1915: 1073. — O toj vremenskoj konstrukciji u starockvenoslavenskom psaltiru usp. KURZ 1937–1938: 284; PASTRNEK 1903: 378–380.

ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε;

ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris — Ps 50:6.

Iako se konstrukcija ἐν τῷ s infinitivom pojavljuje i u klasičnom grčkome, klasični je autori nisu upotrebljavali kao vremensku oznaku u značenju 'tijekom' ili 'za vrijeme' (usp. ROBERTSON 1915: 1071). U grčkoj Bibliji međutim dolazi na mnogo mjesta kao prijevod hebrejskoga prijedložnoga izraza s *beth* ('u'). Česta je gotovo kao i sa svim drugim prijedlozima s infinitivom zajedno.¹⁵

In s ablativom gerunda u *Vulgatinu* prijevodu psalama, u Jeronimovu revidiranom obliku prijevoda *Vetus latinae*, dolazi u značenju vremenske rečenice. Takvih primjera ima i u Augustina (usp. VAUGHAN 1922: 94). Osim u navedenom primjeru, *in* s ablativom gerunda dolazi i u Ps 141:4, 101:23, 125:1. U hebrejskome gerundivna objasnidbena (epenzegetička) prijedložna konstrukcija sastavljena od lameda s infinitivom konstruktivnim objašnjava okolnosti ili narav prethodne radnje, sa značenjem koje odgovara latinskom gerundivu (npr. *faciendo* 'čineći').¹⁶

(8) a. česomъ ispravitiъ juni putъ svoi, *vnêgda shraniti* sl(o)v(e)sa tvoê PsLob *vnegda shr(a)niti* Par *deest* Fr (*vnegda sšhraniti* Sin);

ἐν τίνι κατορθώσει ὁ νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; ἐν τῷ φυλάσσεσθαι τοὺς λόγους σου;

in quo corrigit adolescentior viam suam in custodiendo sermones tuos — Ps 118:9;

b. *vnegda vzvr(a)titi se* vragu moemu vaspêt' PsFr *vnêgda vzvratiti se* Lob *vneg'da v'zvratiti se* Par (*vnegda v̄zvratiti s̄jê* Sin);

ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρόν μου εἰς τὰ ὀπίσω;

in convertendo inimicum meum retrorsum — Ps 9:4.

U primjerima crkvenoslavenskoga prijevoda psaltira akuzativ ima ulogu objekta (8a), a dativ ulogu subjekta konstrukcije odnosno logičkog subjekta (8b).¹⁷ Okolnosti se ili narav prethodne radnje, osim pomoću *vnegda* s in-

¹⁵ U *Starom zavjetu* pojavljuje se na više od 400 mjesta, a u *Novom zavjetu* na oko 50 mjesta, od čega najviše u *Evandjelju po Luki* (usp. ROBERTSON 1915: 1072).

¹⁶ Ta konstrukcija obično izražava namjeru ili posljedicu, ali može imati i druge uporabe među kojima i onu gerunda u značenju 'treba biti' (usp. WALTKE; O'CONNOR 1990: 608–609).

¹⁷ Osim navedenih: Ps 141:4; 101:23; 125:1.

finitivom, u crkvenoslavenskom prijevodu izražavaju i: zavisnim vremenskim rečenicama s finitnim oblicima te prijedložnim izrazima sastavljenim od *na*, *vb* i imenice u akuzativu.¹⁸ Zanimljivo je mjesto koje Pastrnek navodi u poglavlju o infinitivu vremena: Ps 118:7 *o sem' eže naučiti mi se* Lob *o sem' eže naučih' se* Par *deest* Fr *ἐν τῷ μεμαθημέναι με* in eo quod didici (Ps 118:6 *vbnegda naučiti mi se* Sin) u kojem je infinitiv sigurno najstariji prijevod (usp. PASTRNEK 1903: 379).

Odnosi prijevremenosti i poslijevremenosti izražavaju se u hrvatskoglagoljskom psaltiru prilozima s finitnim oblicima i prijedložnim izrazima.¹⁹

3.1.4. Infinitiv dopune

Infinitiv dopune ili *prolativni* (proširni) *infinitiv* proširuje ideju glagola sa značenjem mogućnosti, htijenja, potrebe, želje, odnosno modalnih glagola. Iako ga je moguće smatrati potkategorijom infinitiva izravnoga objekta, bolje ga je promatrati kao priložni infinitiv jer dopunjuje glagolsku ideju.²⁰ U crkvenoslavenskome obični besprijedložni infinitiv dolazi obično kao prijevod grčkoga infinitiva bez člana.²¹ S infinitivom kao dopunom u hrvatskom crkvenoslavenskome najčešće dolaze glagoli: *moći*, *izvoliti*, *htěti*, a u grčkom: *δύναμαι*, *βούλομαι*, *θέλω* (moći, htjeti, željeti).²²

¹⁸ Npr. zavisnom vremenskom rečenicom s prilozima *egda* i *vnegda* s finitnim oblicima (PsFr: *eg'da évit' mi se* slava tvoè Ps 16:15); prijedložnim izrazom (PsFr: *na v'zdanie* Ps 54:21).

¹⁹ Npr. vremenskom rečenicom sa značenjem prijevremenosti (PsFr: *prězde daže gori biše* i zemla saz'da se i vselenaè Ps 89:2); prijedložnim izrazom sastavljenim od prijedloga *po* i imenice sa značenjem poslijevremenosti (PsFr: *po sèdèni* Ps 126:2); prijedložnim izrazom sastavljenim od prijedloga *prězde* i imenice sa značenjem prijevremenosti (PsFr: *prězde vzdr' veniè* Ps 128:6).

²⁰ O grčkom dopunskom infinitivu usp. GOODWIN 1890: 325; BOYER 1985: 6; CONYBEARE 1995: 59; WALLACE 1996: 598. Za razliku od Boyera i drugih prije njega koji grčke dopunske infinitive svrstavaju u objekte/imenice, Wallace ih smatra priložnima jer izražavaju dio *glagolske* ideje: i modalni glagol i infinitiv nužni su za izražavanje glagolske ideje. Međutim, dopušta i njihovo svrstavanje u objekte/imenice. Porter konstrukcije modalnih glagola s infinitivima naziva lančanim (katenativnim) konstrukcijama (usp. PORTER 1992: 197). O crkvenoslavenskom infinitivu unutar analitičkih imperativnih oblika usp. VEČERKA 1996: 74–75.

²¹ Čini se da u grčkome samo beščlanski infinitivi mogu imati dopunsku ulogu (usp. GOODWIN 1890: 325; WALLACE 1996: 598).

²² U crkvenoslavenskom kako je vidljivo iz primjera (9a) ti glagoli služe u tvorbi analitičkih infinitivnih oblika s modalnostima mogućnosti i nužnosti (usp. VEČERKA 1993: 82–85; VEČERKA 2002: 74–75).

- (9) a. ne iz'voli *razuměti* PsFr Par *rozumeti* Lob (*razuměti* Sin);
 οὐκ ἐβουλήθη συνιέναι;
 noluit intellegere — Ps 35:4;
 b. ne v'z'mogъ *zrěti* PsFr Lob Par (*zъrěti* Sin);
 οὐκ ἠδυνήθη τὸ βλέπειν;
 non potui ut viderem — Ps 39:13.

3.2. Imenički i pridjevski infinitivi

Četiri su osnovne uporabe imeničkoga infinitiva: a) *subjektna*, b) *izravnoga objekta* sa svojom specijaliziranom uporabom, s infinitivom u neupravnom govoru (usp. WALLACE 1996: 603),²³ c) *apozitivna*, d) *epegzegetička*.

3.2.1. Subjekt

Infinitiv ili infinitivni izraz često ima ulogu subjekta finitnoga glagola. Ta kategorija posebno uključuje primjere u kojima se infinitiv pojavljuje s bezličnim glagolima poput, u crkvenoslavenskome: *blago (dobro) estъ* a u grčkom: ἀγαθόν ἐστιν (dobro je).²⁴ U bezličnim konstrukcijama tipa pri-log + kopula + subjekt prilozi i priložni izrazi čine leksički dio predikata. Spojeni kopulom ti funkcionalni predikativi tvore opisni predikat, s dativom izraženim nositeljem predikatnoga obilježja i subjektom u infinitivu (usp. VEČERKA 1993: 129). U grčkome je infinitiv obično članski.

- (10) mně že *prilěplati se* b(o)zê bl(a)go estъ, i *polagati* na b(og)a upvanie moe PsLob Par *deest* Fr (*prilěplěti sje ... polagati* Sin);
 ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ θεῷ ἀγαθόν ἐστιν, τίθεσθαι ἐν τῷ κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου;
 mihi autem adherere Deo bonum est ponere in Domino Deo spem meam — Ps 72:28.

3.2.2. Izravni objekt

Infinitiv ili infinitivna skupina katkada ima ulogu izravnoga objekta finitnoga glagola. U grčkom infinitiv može i ne mora imati član, premda ga obič-

²³ J. L. Boyer (1985: 7) uvrštava u potkategoriju dopunskoga infinitiva neupravni govor, a dopunski infinitiv u izravni objekt.

²⁴ Za starocrkvenoslavenski Večerka (1993: 129) navodi i primjere za grčki: δεῖ, εἴεστιν itd., crkvenoslavenski: *potřebno estъ, dostoino estъ...* u značenju: 'treba', 'moguće je'.

ni izravni objekt obično ima, a infinitiv neupravnoga govora nema člana. Taj infinitiv ne pojavljuje se u prijedložnim izrazima (usp. WALLACE 1996: 602). Ako je subjekt infinitiva isti kao onaj glavnoga glagola, subjekt ne treba ponavljati nego je, ako je izražen, obično u nominativu. Ako je subjekt infinitiva različit od onoga glavnoga glagola, dativ se upotrebljava kako bi iskazao subjekt infinitiva, kao u nominalnoj upotrebi infinitiva:

(11) ni dasi prepodob'nomu tvoemu *vidēti* is'tlēniē PsFr Par Lob (*vidēti* Sin);

οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν;

non dabis sanctum tuum videre corruptionem — Ps 15:10.

Primjer je potvrda dativa s infinitivom na mjestu grčkog akuzativa s infinitivom.

3.2.2.1. *Neupravni govor*

Infinitiv ili infinitivni izraz stoji kao objekt upravnoga glagola mentalne percepcije ili komunikacije (*verba sentiendi* i *declarandi*) poput: *znati*, *mnēti*, *věrovati*, *glagolati*, *reči*, *vprašati*, *zapovēdati*, te je potkategorija izravnoga objekta (usp. GOODWIN 1890: 192).²⁵

(12)a. veruju *vidēti* blagaē gospodna na zemli živučiḥ PsFr Par *videti* Lob (*vidēti* Sin);

πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ κυρίου ἐν γῆ ζώντων;

credo videre bona Domini in terra viventium — Ps 26:13;

b. čestʹ moē esi ti g(ospod)i, rēḥ shraniti zakonʹ tvoi PsLob Par *deest* Fr (*sʹshraniti*) Sin;

μερίς μου κύριε, εἶπα φυλάξασθαι τὸν νόμον σου;

portio mea Dominus dixi custodire legem tuam — Ps 118:57.

3.2.3. *Apozitivni infinitiv*

Poput bilo koje druge imenice, imenički infinitiv može uz imenicu, zamjenicu ili imenički pridjev uz koji stoji stajati u apoziciji, upućujući na specifičan primjer koji ulazi u široku kategoriju imenovanu glavnom ime-

²⁵ Izraz »neupravni govor« gramatičari upotrebljavaju na različite načine, od vrlo širokoga smisla (usp. ROBERTSON 1915: 1029, 1031) do vrlo uskoga sa smislom samo neizravno navedenih riječi (usp. NUNN 1913: 97–99). Boyerova (1985: 7–8) uporaba je dvostruka: (a) mentalna aktivnost i percepcija kad se navodi sadržaj ili supstanca misli, i (b) neizravna komunikacija, kao tvrdnja, pitanje ili zapovijed. Usp. i WALLACE 1996: 603. O infinitivnim dopunama percepcijskih glagola usp. MIHALJEVIĆ 2011: 195–197.

nicom. Dok epegezegetički infinitiv objašnjava imenicu ili pridjev na koji se odnosi, apozicija je definira. Razlika se očituje u tome što više imenički apozitivni infinitiv može nadomjestiti svoj antecedens dok epegezegetički, jer je više pridjevski, ne može (usp. WALLACE 1996: 606).

(13) b(ož)e sudь tvoi c(êsa)ru dai, pravdu tvoju s(i)nu c(êsa)r(e)vu | *suditi* ljudemь tvoimь v pravdu, i ničimь tvoimь v sud' PsLob Par *deest* Fr (*soditi* Sin);

ὁ θεός, τὸ κρίμα σου τῷ βασιλεῖ δὸς καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως | κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρίσει;

Deus iudicium tuum regi da et iustitiam tuam filio regis | iudicare populum tuum in iustitia et pauperes tuos in iudicio — Ps 71:1–2.

3.2.4. Epegezegetički (objasnidbeni) infinitiv

Epegezegetički infinitiv poput pridjeva razjašnjava, objašnjava ili kvalificira imenicu, pridjev ili zamjenicu uz koju stoji, a obično je riječ koja označava autoritet, mogućnost, želju, slobodu, nadu, obvezu, spremnost (usp. GOODWIN 1890: 193–197; BOYER 1985: 15–18; WALLACE 1996: 607). Iz latinskoga je teksta vidljivo da ima značenje gerunda. S tom je riječju u objasnidbenoj apoziciji, ograničavajući joj značenje ili opisom dodajući neku značajku.²⁶

(14) a. êko vrême pomilovati PsFr Lob *p(o)m(i)l(o)vati* Par (*pomilovati* Sin);

ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτιρῆσαι αὐτήν;

quia tempus miserendi eius — Ps 101:14;

b. b(og)ь n(a)šь b(og)ь *sp(a)sati* PsLob Par *deest* Fr (*deest* Sin);

ὁ θεὸς ἡμῶν θεὸς τοῦ σώζειν;

Deus noster Deus salvos faciendi — Ps 67:21.

4. ZAKLJUČAK

Hrvatskoglagoljski psaltiri (*Lobkovicov*, *Pariški* i *Fraščićevo*) koji u podlozi imaju jedinstven crkvenoslavenski prijevod kao i kanonski *Sinajski psaltir*, na primjeru infinitivnih konstrukcija pokazuju dosta vjerno prenoše-

²⁶ Neki ih zovu ograničujućim (limitirajućim) infinitivima (usp. BOYER 1985: 15–18; VAUGHAN 1922: 70–71).

nje grčkoga predloška, prevodeći ih sukladnim infinitivnim konstrukcijama, u raznim sintaktičkim uporabama, priložnima, imeničkima i pridjevskima. Za takvo prenošenje ima vjerojatno više razloga. Narav nekih rečeničnih uloga (npr. subjekta, objekta, dopune) određuje odabir istovrsnih prijevodnih konstrukcija, kao i narav jezika primatelja u kojemu kao takve i postoje i tako se prenose. S druge strane, odabir translinearne metode prijevoda traži vjerno formalno podudaranje predloška i prijevoda, što je primjetno u nekim primjerima priložnih infinitivnih uporaba, osobito vremenskoj namjernoj i posljedičnoj konstrukciji, za koje su u crkvenoslavenske postojale autohtone finitne konstrukcije. Da prevođenje nije bilo ropsko, pokazuju potvrde sinonimnih jezičnih sredstava, crkvenoslavenskih zavisnih rečenica s veznicima i finitnim oblicima, prijedložni izrazi s akuzativom i supin.

IZVORI

- PsFr = Fraščićevo psaltir, 1463.; HAMM, J. 1967. *Psalterium Vindobonense: Der kommentierte glagolitische Psalter der Österreichischen Nationalbibliothek*. (Österreichischen Akad. der Wissenschaften, Philosophischen-Historische Klasse, Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung, 19). Wien: Hermann Böhlau Nachf.
- PsLob = Lobkovicov psaltir, 1359.; VAJS, J. 1916. *Psalterium palaeoslovenicum croatico-glagoliticum: textum glagoliticum e Codicibus Pragensi et Parisiensi litteris cyrillicis exscriptum annotationibus variis lectionibus reliquorum codicum glossario instruxit Josef Vajs*. Prag: Sumptibus Academiae Palaeoslavicae Veglensis.
- PsPar = Pariški psaltir, 1380.; VAJS, J. 1916. *Psalterium palaeoslovenicum croatico-glagoliticum: textum glagoliticum e Codicibus Pragensi et Parisiensi litteris cyrillicis exscriptum annotationibus variis lectionibus reliquorum codicum glossario instruxit Josef Vajs*. Prag: Sumptibus Academiae Palaeoslavicae Veglensis.
- PsSin = Sinajski psaltir, 11. st.; SEVER'JANOV, S. 1922. *Sinajskaja psal'tyr'. Glagoličeskij pamjatnik XI veka. Prigotovil k pečati Sergej Sever'janov*. Petrograd: Otdělenije Russkaho jazyka i slovesnosti Rossijskoj Akademii Nauk (IV); Reprint: ²1954. Graz: Akademische Druck (Editiones monumentorum slavlicorum veteris dialecti, VII).

- RAHLFS, A. 1931. *Septuaginta Vetus Testamentum graecum. Psalmi cum Odis (Septuaginta Societatis Scientiarum Gottingensis, X)*, Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.
- Vg 1953 = *Biblia sacra iuxta latinam vulgatam versionem ad codicum fidem iussu Pii pp. XII. Liber psalmodum ex recensione sancti Hieronymi. X Liber Psalmorum*. Roma: Typis Polyglottis Vaticanis.

LITERATURA

- BARIĆ, E. i sur. ²1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BLASS, F.; A. DEBRUNNER. 1921. *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- BOYER, J. L. 1985. The Classification of Infinitives: A Statistical Study. *Grace Theological Journal* 6: 3–27.
- BROOKS, J. A.; C. L. WINBERY. 1979. *Syntax of New Testament Greek*. Lanham, MD: University Press of America.
- BURK, D. R. 2004. *A Linguistic Analysis of the Articular Infinitive in New Testament Greek*. PhD. Louisville, Kentucky: Southern Baptist Theological Seminary.
- CONYBEARE, F. C.; St. G. STOCK. 1905 (²2004). *Grammar of Septuagint Greek: With Selected Readings, Vocabularies, and Updated Indexes*. Peabody, MA: Hendrickson Publishers. [reprint: 1905]
- DANA, H. E.; J. R. MANTEY. 1957. *A Manual Grammar of the Greek New Testament*. New York, N. Y.: The Macmillan Company. [reprint: 1923]
- DUKAT, Z. 2003. *Gramatika grčkoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- GOODWIN, W. W. 1890. *Syntax of the Moods and Tenses of the Greek Verb*. Boston: Ginn.
- GOODWIN, W. W. 1900. *Greek Grammar*. Boston: Ginn & Company.
- GRKOVIĆ-MEJDŽOR, J. 2001. *Pitanja iz staroslovenske sintakse i leksike*. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu (Lingvističke sveske, 1).
- JANNARIS, A. N. 1897. *An Historical Greek Grammar: Chiefly of the Attic Dialect*. London: Macmillan.
- KURZ, J. 1937–1938. K otázce členu v jazycích slovanských, se zvláštním zřetelem k staroslověnštině. *Byzantinoslavica* 7: 212–340.
- KURZ, J. 1939–1946. K otázce členu v jazycích slovanských, se zvláštním zřetelem k staroslověnštině (Dokončení). *Byzantinoslavica* 8: 172–288.
- MACROBERT, M. 1998. The Textual Tradition of the Church Slavonic Psalter up to the Fifteenth Century. J. Krašovec (ur.). *Interpretation of the Bible – Interpretacija Svetega Pisma*. Ljubljana – Sheffield: Slovenska akademija znanosti in umetnosti – Sheffield Academic Press, 921–942.
- MIHALJEVIĆ, M. 2005. Sintaktička svojstva najstarijih hrvatskoglagoljskih tekstova. L. Taseva; R. Marti; M. Jovčeva (ed.). *Meždunarodnata konferencija*

- »Mnogokratnite prevodi v južnoslavjanskoto srednevekovie«. Sofija: Goreks Pres, 221–238.
- MIHALJEVIĆ, M. 2009. Hrvatski crkvenoslavenski jezik. S. Damjanović (ur.). *Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: Srednji vijek*. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA, 283–349.
- MIHALJEVIĆ, M. 2011. Dopune percepcijskih glagola u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku. *Suvremena lingvistika* 72: 187–200.
- MIHALJEVIĆ, M.; J. REINHART. 2005. The Croatian Redaction: Language and Literature. *Incontri linguistici* 28: 31–82.
- MIHALJEVIĆ, M.; J. VINCE. 2012. *Jezik hrvatskoglagoljskih Pazinskih fragmenata*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada – Državni arhiv u Pazinu – Staroslavenski institut.
- MIRČEV, K. 1937. Къмъ istorijata na infinitivnata forma въ българския езикъ, *Godišnikъ na Sofijskija universitetъ, istoriko-filologiĉeski fakultetъ* 33 (12).
- MOULTON, J. H. 1908. *Prolegomena*. vol. 1. *A Grammar of New Testament Greek*. Edinburgh: T. & T. Clark, 202–221.
- NUNN, H. P. V. 1951. *A Short Syntax of New Testament Greek*. Cambridge: Cambridge University.
- PACNEROVÁ, L. 1964. Sintaksis infinitiva v staroslavjanskijh evangeljskih kodeksah s toĉki zrenija tehniki perevoda. *Slavia – časopis pro slovanskou filologii* 33: 534–557.
- PASTRNEK, F. 1903. Die griechischen Artikelkonstruktionen in der altkirchenslavischen Psalter- und Evangelienübersetzung. *Archiv für slavische Philologie* 25: 366–391.
- PORTER, S. E. 1992. *Idioms of the Greek New Testament*. Bloomsbury: T&T Clark.
- REINHART, J. 1993. *Untersuchungen zur Syntax des Kroatisch-Kirchenslavischen*. Wien: Habilitationsschrift zur Erlangung der Lehrbefugnis an der Universität Wien.
- RIBAROVÁ, Z. 2005. *Jazikot na makedonskite crkovnoslovenski tekstovi*. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite.
- ROBERTSON, A. T. 1915. *A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research*. 4. izdanje. Nashville: Broadman Press.
- SEDLACEK, J. 2006. *Purpose Driven Infinitives: Can Articular Infinitives Without Governing Prepositions Function Adverbially?*. <https://bible.org/article/purpose-driven-infinitives>. 24. VIII. 2012. [pub. 24th April 2006].
- SILIĆ, J.; I. PRANJKOVIĆ. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika – za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- SMYTH, H. W. 1916. *A Greek grammar for school and colleges*. American Book Company.
- SOISALON-SOININEN, I. 1965. *Die Infinitive in der Septuaginta* (Annales Academiae Scientiarum Fennicae, Ser. B. Tom. 132, 1). Helsinki: Soumalainen Tiedeakatemia.

- TURNER, N. 1963. *Syntax*. Vol. 3. *A Grammar of New Testament Greek*. Edinburgh: T. & T. Clark.
- VALJAVEC, M. 1889. O prijevodu psalama u nekijem rukopisima hrvatsko-srpsko i bugarsko-slovenskijem. *Rad JAZU* 98: 1–84; 99: 1–72; 100: 1–64.
- VAUGHAN, H. P. 1922. *An Introduction to Ecclesiastical Latin*. Cambridge: Cambridge at the University Press.
- VEČERKA, R. 1993. *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax II. Das innere Satzstruktur*. Freiburg i Br.: U. W. Weiher.
- VEČERKA, R. 1996. *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax III: Die Satztypen: Der einfache Satz*. Freiburg: Weiher Verlag.
- VEČERKA, R. 2002. *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax IV: Die Satztypen: Die Satztypen: Der zusammengesetzte Satz*. Freiburg: Weiher Verlag.
- VOTAW, C. W. 1896. *The Use of the Infinitive in Biblical Greek*. Chicago: By the Author.
- WALLACE, D. B. 1996. *Greek Grammar beyond the Basics: An Exegetical Syntax of the New Testament*. Grand Rapids: Zondervan.
- WALTKE, O'CONNOR. 1990. *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*. Eisenbrauns.
- ZERWICK, M. 1963. *Biblical Greek Illustrated by Examples*. Roma: Editrice Pontificio Istituto Biblico.

Summary

THE SYNTAX OF THE INFINITIVE IN THE CROATIAN GLAGOLITIC PSALTER

The noun and verb features allow a wide range of usage and sentence roles of the infinitive : subject, object, indirect discourse, apositional, epexegetic and adverbial. The corpus of the archaic Church Slavonic psalter translation complete in content and language provides a good insight into the structural and syntactical means of expression of infinitival constructions in the Church Slavonic language and the opportunity of comparison with those found in the Greek original.

Key words: Infinitive, syntax, Croatian Glagolitic Psalter, Croatian Church Slavonic language, Greek language

Prikazani rezultati proizašli su iz znanstvenoga projekta »Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije« koji se provodi uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.

Izvorni znanstveni članak

Primljen: 10. 6. 2013.

Autor: Lucija Turkalj

Prihvaćen: 17. 12. 2013.

Staroslavenski institut

HR-10000 Zagreb, Demetrova 11

lucijat@stin.hr